

PÁLYÁZATI SZAKMAI BESZÁMOLÓ

A Nemzeti Kulturális Alap Múzeumok Kollégiuma 008/209/23 számú döntése végrehajtásaként az NKTK 550.000 Ft vissza nem térítendő támogatást folyósított a Bocskai István Múzeumnak, az alábbi célra: hímzett, kárpitozott ülőbútor restaurálása és műtárgyvédelmi eszközök beszerzése. A restaurálás és a műtárgyvédelmi eszközök beszerzése a terveknek megfelelően megvalósult. A pályázati összeget, ahogyan az a pénzügyi elszámolásban is szerepel, a beadott pályázatban leírt célra fordítottuk, azaz restaurátor tiszteletdíját és az eszközök beszerzését finanszíroztuk belőle.

Eszközbeszerzés

Az alábbi műtárgyvédelmi eszközöket szerezte be a Bocskai István Múzeum a pályázati támogatásból:

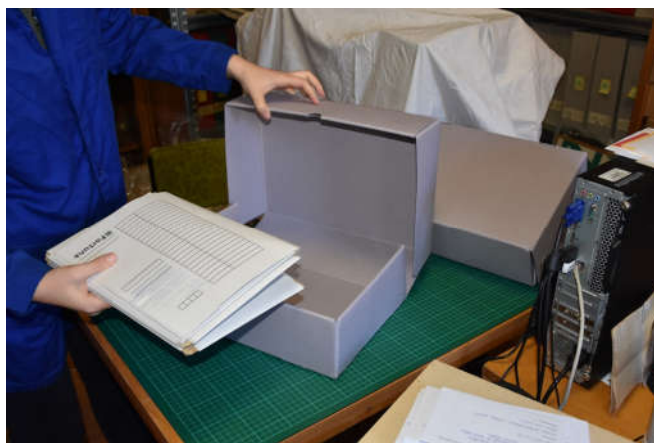
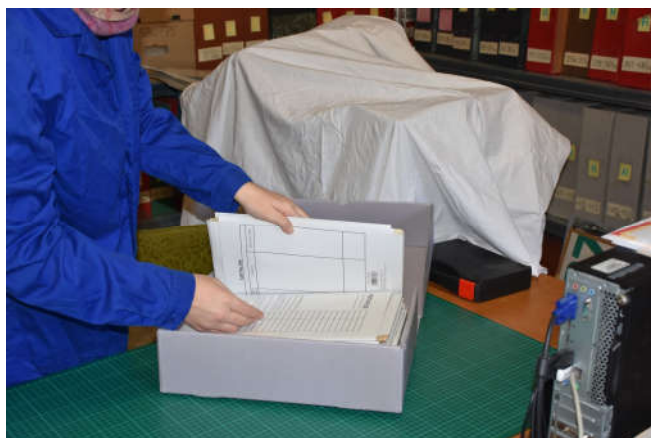
- PEGAZUS csapófedeles doboz - Fólió I. méret	29 db
- iSAFE polipropilén tasak - 9x13 cm	100 db
- iSAFE polipropilén tasak - 10x15 cm	100 db
- iSAFE polipropilén tasak - 13x18 cm	100 db
- iSAFE polipropilén tasak - 18x24 cm	100 db

Az eszközök felhasználása a következő módon történt:

PEGAZUS csapófedeles doboz, Fólió I. méret

A Bocskai Múzeum több 40.000 darabból álló gyűjteményének több mint kétharmada dokumentumok és fényképek. Az elmúlt öt évben több hagyatékot és kutatási anyagot kapott adományként az intézmény. Ezek tárolására nélkülözhetlenné váltak a műtárgybarát anyagból készült csapófedeles dobozok. Mivel kagylószerűen nyílnak, könnyebb hozzáférést biztosítanak a bennük tárolt dokumentumokhoz. Prémium minőségű archivális kartonból készültek: savmentesek, pH-semlegesek, kalcium-karbonáttal puffereltek. Percek alatt, ragasztó, kapocs, illetve szerszám nélkül egy darabból összeállíthatók, ahogyan az a raktárunkban készült fotókon is látható.

iSAFE polipropilén tasak

A múzeum több mint 40.000 darabból álló gyűjteményének kétharmada papír alapú dokumentum. Ezek jelentékeny részét képezik az eredeti fényképfelvételek. Elmondhatjuk, hogy az intézménynek ajándékozott műtárgyak többsége családi fotó. Ezeket leltározás után korábban (a múzeum alapításától fogva) borítékokban tárolták. Ez több szempontból sem műtárgybarát tárolási mód a fényképek számára: az 1990-es évek előtt készült papíráruk gyantás enyvezéssel készültek, amellyel sav került a papírba, ami belülről roncsolja a papírt, és savassága miatt szennyezi, árt a körülöttük lévő más tárgyakat, dokumentumokat is. A polipropilén tasakok nem tartalmaznak lágyítót, savat vagy más káros vegyi anyagokat. A három oldalon hegesztett, egy rövid oldalán nyitott tasakok emellett védelmet nyújtanak az ujjlenyomat, pizok és por ellen, így a fényképek, képeslapok hosszú távú tárolására alkalmasak. A beszerzés révén lehetővé vált, hogy 400 darab fényképfelvételt műtárgybarát tasakokban tárolhassunk. A fotók tasakokban való elhelyezése az alábbi fotókon látható.

A beszerzett műtárgyvédelmi anyagok tehát nagyban segítették a Bocskai István Múzeum állományvédelmi munkáját. Lehetővé vált ugyanis a beszerzés révén, hogy száznál több papíralapú dokumentum, valamint 400 fényképfelvétel műtárgyvédelmi szempontból megfelelő elhelyezést kapjon.

Hajdúszoboszló, 2024. október 29.

Nagy István s. k.
mb. igazgató, főmuzeológus

HÍMZETT FOTELEK RESTAURÁLÁSA A HAJDÚSZOBOSZLÓI BOCSKAI ISTVÁN MÚZEUM SZÁMÁRA

Készítette:
Tóth Ilona Csilla
textilrestaurátor
2024.

BEVEZETÉS

Technika: hímzett, kárpitozott ülőbútor

Mérete: szél. 86cm x mély.72cm x mag.105cm – 2 db

Őrzési hely: Bocskai István Múzeum, Hajdúszoboszló

Leltári szám: BIM 80.193.1-2.

A BIM 80.193.1-2. leltári számú fotelek 1980-ban kerültek a múzeum tulajdonába. Az eredeti tulajdonosok Gáti Tóth Gizella és Mária testvérpár végrendeletükben hagyták az intézményre a bútorokat.

Tárgyleírás

A fotelek egy korúak, valószínűleg egyszerre és egy megrendelésre is készültek, bár az alkalmazott minta és a használt színek a két műtárgyon teljesen különböző. Az alap szerkezet fából készült, a háttámla és a karfák csak afrikai vannak tömve, az ülő felület rugós szerkezetű. Erős, fekete alapszínű, kárpitnak alkalmas, vászon kötésű, valószínűleg pamut alapszövetre, kézzel, színes selyemfonallal hímezték a nagy alakú virágokból komponált, sűrűre komponált mintákat. Az alsó széleket kötözött makramé rojt díszíti. Vegyesen van varrással és szegekkel rögzítve.

A fotelek hímzésvilága a mezőkövesdi férfi kötényeken látható hímzések világát idézi, amiket a későbbiekben előszeretettel alkalmaztak lakástextileken, terítőkön. A mintakialakítás azt sugallja, hogy ilyen „modern” matyó terítők rajzát használhatták fel, de a kompozíciót a fotelek kárpitjának szabásvonalaihoz alakították, tehát a kárpit kimondottan erre a célra készült, nincs szó másodlagos felhasználásról. Ebből is látszik, hogy igen különleges darabok.

Állapotleírás

A fotelek nem csak egykorúak, de együtt is kerültek a gyűjteménybe, együtt lettek mozgatva a továbbiakban, így állapotuk is hasonló.

A **kárpit/alapszövet** megtartása a legtöbb helyen megfelelő, helyenként jónak is mondható, de a legrosszabb állapotú területek is javíthatók. Külső raktárhelyiségbe kerültek egy rövid időre, onnan visszakerülve gombás fertőzés jelei látszottak a kárpiton, de szerencsére ezt sikerült hamar megszüntetni, és a fertőzés a mostani, megfelelő tárolási körülmények között már nem újult ki. A **fa alapszerkezet** jó megtartású, a lábak végén található görgők is többnyire megvannak, működőképesek. A **tömés** és a **rugókkal kialakított ülőfelület** is megkímélt állapotú, de több helyen igazításra szorul. A legrosszabb állapotban a használatból fakadóan a **kárpit** van, leginkább a **hímzett díszítés**, természetesen az ülőfelületen és a karfákon. Egyes területeken teljes a kopás, a hímzés vonalát már csak a lyukak, és a lyukakban maradt selyemfonál maradékaik jelzik. A kárpit teljes felületé erősen szennyezett (por és zsíros, használatból eredő koszolódás). Több helyen próbálták hasonló stílusú, később készült hímzett terítőkkal leplezni a kopott területeket, varrással rögzítve az eredeti kárpithoz. A fertőtlenítés óta gombás fertőzésnek nincs jele, szerencsére élő rovarfertőzés jeleit sem lehet tapasztalni.

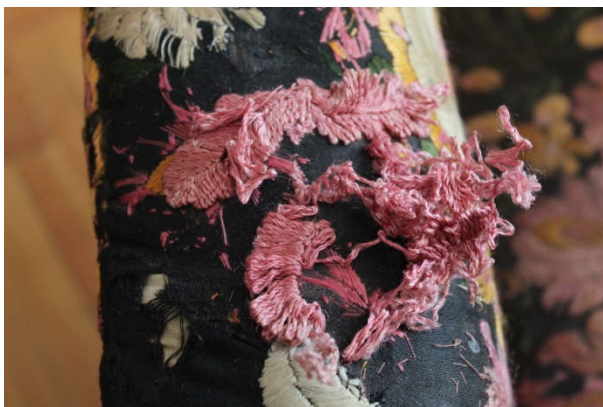
A fotelek fa alapszerkezete, a tömések és a rugós ülés is jó megatartású, de a képen jól láthatók az erősen kopott karfák, ülőfelület, és az azok leplezésére „feldolgozott” hímzett” matyó terítők.

TISZTÍTÁS, KONZERVÁCIÓ, RESTAURÁLÁS MENETE

Restaurálási terv változásai – előkészítés, bontás

A pályázat mellékleteként beadott restaurálási terv még a teljes bontást, részletes restaurálást célozta, de a későbbiekben sem a támogatás mértéke, sem a rendelkezésre álló idő és körülmények nem tették lehetővé a teljes körű restaurálás elvégzését. A fotelek viszont fontos elemei az (azóta elkészült) irodalomtörténeti kiállításnak, így mindenképpen ki kellett végezni a munkát, igaz, kompromisszumokkal.

Bár nem történt teljes bontás, néhány részletet mindenképpen el kellett távolítani, mivel sem állapotában, sem esztétikailag nem használt a tárgyknak. Ilyenek voltak azok a hímzett javítások, amik a karfákon, a használatból eredő kopást hivatottak leplezni. Ezeket az egyébként jóindulatú javításokat már újonnan sem sikerült színben és technikában, minőségben az eredeti kézimunkához igazítani. A hasonló technikával hímzett terítőkől kivágott és a karfákra applikált foltok is bontásra kerültek.

A karfák csúcsa a használat miatt mind a két bútoron erősen kopott, amit ráhímzéssel próbáltak leplezni – ezek a felületek bontásra kerültek

A fotelek alsó szélét díszítő rojtokat szintén le kellett bontani a helyükről – ha jobb állapotúak lettek volna, akkor is külön tisztítást igényeltek volna. De annyira elhasználódtak (és itt is sok volt a korábbi, oda nem illő javítás), hogy kétségesse vált, vissza lehet-e helyezni őket a tisztítás után?

Szintén bontásra került a fotelek alját díszít selyemrojt

Mechanikus tisztítás

Első lépésként a **mechanikus tisztítást** (portalanítást) kellett elvégezni, ezzel párhuzamosan a bontást kisebb részletekig menően, dönteni arról, milyen részeket szükséges és lehetséges elválasztani egymástól a későbbi kezelések előtt.

A fenti bontások után egy igen alapos porszívózás következett – különös tekintettel a fotelek ülőszerkezetére. Bár nem történt teljes bontás, a rugókat tartó grádli szalagok között egészen a rugók felső széléig be lehetett érni a porszívóval, illetve óvatos mozzgatással a felette lévő tömőanyag, afrik szálai közül is ki lehetett „mozgatni” a port. A kárpit portalanítása a porszívó csővére szerelt tüllhálón keresztül történt, kisebb szívóerő alkalmazásával, hogy a hímzett felületek ne sérüljenek.

Mechanikus tisztítás a grádliszalagok között, a bútor belsejében

Nedves tisztítás

A **nedves tisztítást** egy kis területen végzett mosási próba előzte meg. A mosási próba kedvező eredményt adott, így el lehetett végezni. A tisztítás Genapol-UD-088 lágyvízzel készített híg oldatából (5g/liter) készített habbal történt, mivel nem került sor a teljes bontásra, így kockázatos lett volna az erőteljesebb nedvesítés (a kárpit alatti tömőanyag nem tudott volna kiszáradni, és nem is lehetett volna kontrollálni a folyamatot). A felületről a habot enyhén megnedvesített viszkóz szivaccsal lehetett eltávolítani. A tisztítás után a színek is sokat frissültek, különösen az sokat használt ülőfelületen és karfán volt látványos a változás.

Restaurálás, konzerválás

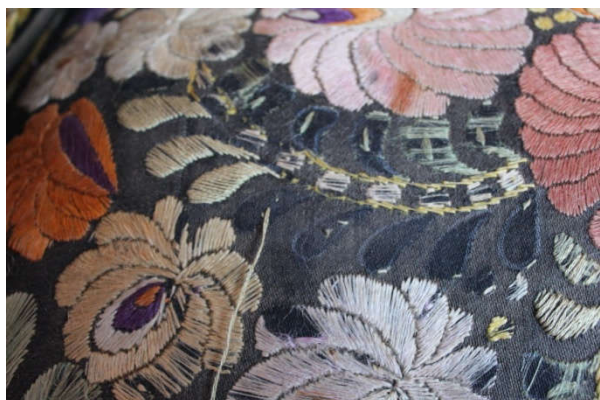
A tisztítás után lehetett elvégezni a varrókonzerválást. A konzerválás művelete itt a kiszakadt részek fixálását, a további sérülések elkerülését célozta. Ezek fekete pamutbatszt folt behelyezésével (a szakadt szélek alá való beigazítással) történtek, a sérült szélek fekete pamut varrócérnával lettek rögzítve.

A legnagyobb kihívást a hímzett felület restaurálása jelentette. A terv korábbi változatában szerepelt esetleges megoldásként a digitális nyomtatással készített mintarekonstrukció, illetve az így előállított textilből védőhuzat készítése. Ez a technológia viszont jelenleg még nem áll azon a szinten, hogy ezt a hímzett felületet a többi – eredeti – felülethez illeszthető minőségben biztosítani tudja. Szóba került a géppel hímzett huzat készítése is. Mind a digitális nyomtatásnál, mind a gépi hímzésnél olyan mértékű lett volna az előkészítő munka, amely meghaladta volna a támogatás mértékét. Ugyanez állt volna abban az esetben is, ha a teljes sérült felület újraserkesztett és rajzolt minta lapján kézzel lett volna újrarámizve.

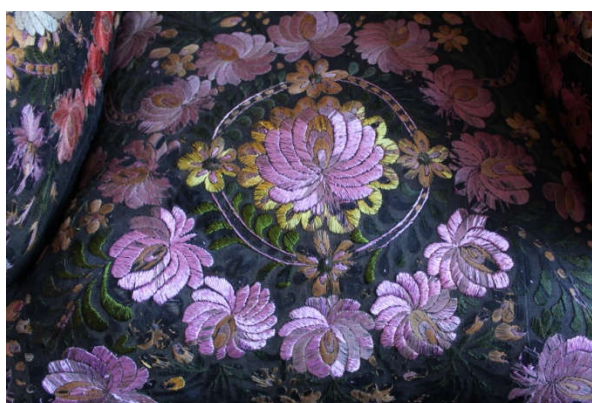
Valamit viszont mindenképpen tenni kellett, hiszen a fotelek az akkor még készülő kiállítás fontos és látványos darabjai. Szükséges volt olyan megoldást találni, ami sokat tesz az amúgy jó állapotú, és immár tiszta műtárgyak megjelenéséhez.

A megoldást végül a hímzett felületek direkt pótlása visszaöltése jelentette, az eredeti, kopott színekhez igazítva színezett viszkóz selyem hímzcérnával, és osztott pamut hímzővel. Ahol a jobb

illeszkedés miatt szükség volt rá, óvatos retus is történt akvrell festékkel, enyhén nedves ecseteléssel, csak az újonnan hímzett felületeken.

Újonnan hímzett felületek kialakítása a korábbi hímzés nyomai alapján, illeszkedő színű hímzőcérnával

A fotelek alsó szélét szegő és díszítő, rojtozott szalagok végül újra készültek. Léptékben és technikailag az eredeti alapján, színben pedig illeszkedve az oldalsó, és a hátsó felület hímzésének színeihez. Itt kevésbé használódott a kárpit, a hímzés szinte ép, a színek is sokkal élénkebbek – és a tárgyat körbejárva (ahogy a kiállításban is lehetőség van rá) ebből a felületről látunk többet, ezért ezekhez a színekhez lett igazítva a rojt.

A fotelek alsó szegélye az új rojtokkal

A fotelek az új állandó kiállításban

JAVASOLT TÁROLÁSI KÖRÜLMÉNYEK

Kiállításban és a múzeumi raktárban a lenti értékek szerint érdemes beállítani a környezeti paramétereket.

Tárgyfajta	Környezeti tényezők					
	Megengedett határértékek			Optimális értékek		
	<i>Hőmérséklet</i> °C	<i>RH</i> %	<i>Megvilágítás</i> <i>lux</i>	<i>Hőmérséklet</i> °C	<i>RH</i> %	<i>Megvilágítás</i> <i>lux</i>
Fémtárgyak	15-25	40 alatt	Nem érzékenyek	20 ± 2	20 ± 5	Nem érzékenyek
Textíliák	15-25	40-55	50-150	20 ± 2	50 ± 5	50

A fa-, fém- és textiltárgyak számára kedvező klimatikus paraméterek

Képernyőkép a szakmai beszámolónak a Hungaricana Közgyűjteményi Portálra való feltöltéséről

	adományzáslójának megvásárlása			
HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum	Szakmai beszámoló a 18. század közepi francia dragonyos pallos megvásárlásáról	780000	209110/0093	Megtekintés
VÁCI EGYHÁZMEGYE	Szűz Mária mennybevétele festmény restaurálása	500000	209111/00099	Megtekintés
Budapesti Történeti Múzeum	Szakmai beszámoló a Budapesti Történeti Múzeum 209111/00160 azonosítójú, A2029/N0347 adatlap számú pályázatához	700000	209111/00160	Megtekintés
Budapesti Történeti Múzeum	Szakmai beszámoló a BTM Kiscelli Múzeum állományvédelmi pályázatáról: festményrestaurálás és tárolóeszközök beszerzése	1200000	209111/00180	Megtekintés
Bocskai István Múzeum	Hírmzett, kárpított ülőbútor restaurálása és műtárgyvédelmi eszközök beszerzése	550000	209111/00185	Megtekintés
Berettyó Kulturális Központ	Szakmai beszámoló a „Bihari Múzeum őrzésében található fotó műtárgyak átcsomagolása és átdobozolása” című pályázathoz	350000	209111/00186	Megtekintés
Balatonai Regionális Történeti Kutatóintézet, Könyvtár és Kálmán Imre Emlékház	Szakmai beszámoló A Tatárjárás című operett kottájának restaurálása témájában	500000	209111/00187	Megtekintés
Ferenczy Múzeumi Centrum	Állományvédelmi eszközök, mérőműszerek és szakmai anyagok beszerzése a Veszélyes Csillagzat Alatt - Az Európai Iskola 1945-48 című kiállításához	600000	209111/00189	Megtekintés
Dornay Béla Múzeum	Szakmai beszámoló az Állományvédelmi, restaurálási	1000000	209111/00192	Megtekintés